

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКА

УДК 330.1 : 001.89

DOI: 10.31732/2663-2209-2024-73-11-19

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ: ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ОНОВЛЕНИЙ ПІДХОДИ

Ірина Радіонова¹, Ігор Румик²

¹Д.е.н., професор, професор кафедри економічної теорії ДВНЗ Київський національний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: irina.radionova@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0941-2867>

²Д.е.н., професор, завідувач кафедри національної економіки та фінансів, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна, тел.: (044)-455-56-90, e-mail: rumykii@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3943-639X>

METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE ECONOMICS: TRADITIONAL AND UPDATED APPROACHES

Iryna Radionova¹, Ihor Rumyk²

¹Doctor of Science (Economics), Professor, Professor of the Department of Economic Theory, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, Head of the Department of Theoretical and Applied Economics, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: irina.radionova@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0941-2867>

²Doctor of Science (Economics), Professor, Head of National Economy and Finance Department, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: rumykii@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3943-639X>

Анотація. У цій статті вирішується проблема ідентифікації традиційного та, так званого «оновленого» підходу до методології наукових досліджень. Автори знаходять аргументи на користь доцільних змін у методології наукових досліджень як в особливій сфері знань. Відповідно, йдеться й про зміни у методології наукових досліджень як в освітньому компоненті програм навчання докторів філософії (PhD). Метою дослідження є обґрунтування структури оновленого курсу методології наукових досліджень. В якості основних факторів (обставин) такого оновлення визначені: зміни, що відбуваються в організації сучасної науки, освіти та суспільства, а також існуюча практика необґрунтованого ототожнення філософії науки та методології наукових досліджень. У статті презентована структура курсу методології наукових досліджень, яка побудована авторами цієї статті на основі проведених апробацій під час реалізації освітньої програми підготовки докторів філософії (PhD) зі спеціальності 051 Економіка в Університеті «КРОК». Ця структура охоплює три компоненти, кожен з них підпорядкований специфічному завданню, а саме: формуванню уявлень про продукти наукової діяльності та зміст наукової новизни, розробці структури наукового дослідження з урахуванням сформульованої проблеми та мети дослідження, створенню джерельної бази дослідження та правильному використанню джерел. У дослідженні використано компаративний, історичний аналіз та факторний аналіз якісних зв'язків між процесами (явищами). Це дало можливість опрацювати, так званий «оновлений» підхід до методології наукових досліджень з позицій історичних досягнень у цій сфері знань і з позицій необхідних змін, пов'язаних з вимогами сучасності. Результатом дослідження є пропонування авторами структури курсу методології наукових досліджень в економіці. Вона має ознаки релевантності викликам, які спричинені змінами у сучасній науці та суспільстві. Саме тому така структура, на думку авторів, може розглядатись як прийнятний варіант змін у методології наукових досліджень в економіці та стати предметом обговорень у середовищі освітян.

Ключові слова: методологія наукових досліджень, економіка, традиційний підхід, оновлений підхід, структура курсу, компоненти, виклики.

Формули: 0; рис.: 1; табл.: 1; бібл.:16

Abstract. This article solves the problem of identifying the traditional and the so-called "updated" approach to the methodology of scientific research. The authors find arguments in favor of appropriate changes in the methodology of scientific research as a special field of knowledge. Accordingly, this refers to changes in the methodology of scientific research both in the educational component of the training programs for doctors of philosophy (PhD) programs. The

purpose of the study is to justify the structure of the updated course in the methodology of scientific research. The main factors (circumstances) of such an update are defined as: changes taking place in the organization of modern science, education and society, as well as an insufficiently substantiated identification of the philosophy of science and the methodology of scientific research. The article presents the structure of the methodology of scientific research course, created by the authors of this article and tested in the educational program for training doctors of philosophy (PhD) in the Economics at the "KROK" University. The structure of course includes three components, each of them subordinate to a specific task, namely: the formation of ideas about the products of scientific activity and the content of scientific novelty, the development of the structure of scientific research taking into account the formulated problem and the purpose of the research, the creation of a research source base and the correct use of sources. The authors used comparative, historical analysis and factor analysis of qualitative relationships between processes (phenomena). This made it possible to work out the so-called "updated" approach to the methodology of scientific research from the standpoint of historical achievements in this field of knowledge and from the standpoint of necessary changes related to modern requirements. The result of the research is the structure of the methodology of scientific research course in Economics proposed by the authors. It has a features of relevance to the challenges caused by changes in modern science and society. That is why such a structure, according to the authors, can be considered as an acceptable option for changes in the methodology of scientific research in economics and become the subject of discussions among educators.

Key words: methodology of scientific research, economics, traditional approach, updated approach, course structure, components, challenges.

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.:1; bibl. 16

Постановка проблеми. Сучасні зміни в інструментарії наукових досліджень, в організації науки та освіти передбачають переосмислення змісту методології наукових досліджень. Йдеться про методологію наукових досліджень і як про особливу сферу знань – науку, і як про освітній компонент у підготовці фахівців рівня PhD та магістерського рівня. У статті досліджується проблема ідентифікації, так званого традиційного підходу до методології наукових досліджень та «оновленого підходу». Необхідність такого оновлення спричиняється потребою адекватного реагування на зміни у науці та освіті. Природно, що необхідність реагування методології наукових досліджень на такі зміни є перманентною. Вона існує постійно й є об'єктивною. Тому наукова проблема, яка досліджується у цій статті, не втрачає своєї актуальності й у майбутньому, зокрема й при наявності інших чинників, визначальних для конкретного історичного етапу розвитку освітнього та наукового процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роботи у царині методології наукових досліджень загалом і наукових досліджень в економічній науці зокрема, мають столітню історію. Аналізуючи існуючі дослідження та публікації з даної тематики, будемо брати до уваги лише роботи та напрацювання авторів початку ХХІ століття та акцентуватимемо увагу на тих з них, які безпосередньо стосуються

особливостей тлумачення змісту методології наукових досліджень і підходів, які у ній реалізуються.

До прикладу, у роботі Darwish (2022) уточнюється зміст поняття «підхід у методології наукових досліджень» та виокремлюються підходи за критерієм причетності до етапу дослідження.

У роботі Rebeca (2024) розкривається зміст поняття «науковий метод» у контексті генерування та перевірки наукових гіпотез і розмежування кількісних та якісних, описових і причинно-наслідкових підходів до дослідження.

У матеріалах Samarinha-Matos (2022) презентована ідея етапів реалізації наукових методів і формування умов, коли ці методи втрачають наукову природу.

Наукова праця P. Pandey, & M.M. Pandey (2015) присвячена таким загальним проблемам методології наукових досліджень, як процес дослідження, дослідницький дизайн, проблема дослідження та інструментарій, що застосовується при реалізації різних методів дослідження.

У роботі Gunnel (2016) не лише тлумачаться традиційні питання методології – застосування методів дослідження, а й розкривається зміст понять «наратив», «феноменологія», «фундаментальна теорія». Показово те, що переважна більшість робіт з проблем методології досліджень сьогодні створюється не стільки фахівцями у царині

філософії науки, скільки спеціалістами конкретних сфер – соціології, психології, біології тощо.

Українські дослідження з методології наукових досліджень у XXI ст., здебільшого, пов'язані зі створенням посібників, орієнтованих на підготовку студентів до написання кваліфікаційних робіт (Радіонова, 2010, Шишкіна, & Носирєв, 2014, Самсонов, Сільвестров, & Тачиніна, 2022).

Лише останнім часом почали з'являтися наукові роботи, пов'язані з пошуком методів та ефективних інструментів представлення результатів наукової діяльності, зокрема з економіки. Йдеться про роботи, в яких акцентується важливість використання Інтернет-середовища і для ознайомлення з результатами досліджень, і для формування позицій університетів та окремих науковців в міжнародних рейтингах. Так, Мігус (2020) вважає, що більшість українських університетів неефективно «управляють» науковими публікаціями своїх науково-педагогічних працівників, що уповільнює підвищення позиції у міжнародних рейтингах. Це призводить до зниження конкурентоспроможності навчальних закладів у світовому освітньому просторі. Такої ж позиції дотримується Румик (2021), на думку якого невміння здобувачів освіти використати сучасні технології та можливості презентації власних компетентностей і результатів обмежує їх переваги на ринку праці.

Окремий кластер досліджень з проблем методології досліджень формують ті роботи, які пов'язані з аналізом історії економічної науки, зокрема, історії економічної думки в Україні (Небрат, 2016). Такі наукові праці забезпечують оцінювання внеску окремих дослідників у розвиток науки та в інструментарій наукових досліджень.

Зважаючи на існуючі наукові праці та вже реалізовані підходи, можна дійти висновку про необхідність поглиблених наукових пошуків для розробки оновленого підходу та оновленої структури методології наукових досліджень. Зокрема, така

необхідність відчувається в царині економіки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є окреслення етапів еволюції методології наукових досліджень в економіці та ідентифікація традиційного підходу та оновленого підходу до методології наукових досліджень. Так званий «оновлений підхід» ми тлумачимо як такий, що віддзеркалює сучасні зміни у науковому інструментарії та в організації науки та освіти. Прикладною ціллю цього дослідження є обґрунтування пропозицій щодо змін змісту методології наукових досліджень як компоненти освітньої програми з економіки.

З огляду на сформульовані цілі статті, при проведенні досліджень було використано методи історичного, компаративного, факторного аналізу на рівні якісних зв'язків та інституційного аналізу. Історичний підхід дає можливість виокремити етапи еволюції методології наукових досліджень. Компаративний аналіз формує підґрунтя для ідентифікації різних підходів до методології наукових досліджень, що є центральною ідеєю цього дослідження. Факторний аналіз створює підґрунтя для узагальнень щодо об'єктивних причин структурних змін у викладанні методології наукових досліджень як освітньої компоненти. Інституційний аналіз передбачає порівняння пропонованих змін у підходах з чинною нормативно-правовою базою. Це дає можливість зробити узагальнення щодо відповідності цих змін існуючим трендам в освітній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри сотні досліджень, присвячених методології наукових досліджень, існує невелика кількість робіт, які формували головні напрямки розвитку (мейнстрім) цієї сфери знань. Визначальний внесок у розвиток методології наукових досліджень другої половини XX – початку XXI ст. зроблений Марком Блаугом. Відбитки цього внеску виявляються і у роботах українських дослідників.

Зі змісту видатної роботи Blaug (1992) під назвою «The methodology of Economics or how economists explain» – можна зробити важливі узагальнення, що стосуються теми нашого дослідження. Йдеться про таке:

- методологія наукових досліджень є галуззю знань, яка дає відповідь на питання: *як досліджують науковці*. Про це свідчить і підзаголовок роботи, на яку ми посилаємося. Причому, йдеться про досвід дослідження у тих випадках, коли досягнуті видатні результати. Отже, предметом аналізу стають успішні випадки (кейси) досліджень;

- методологія наукових досліджень пов'язана з філософією науки. Отже, вона має спиратись на результати цієї сфери знань. Показовим є те, що у згаданій роботі М. Блауга аналізуються дослідження видатних представників філософії науки К. Поппера, Т. Куна та інших;

- методологія наукових досліджень – це не стільки система загальних абстрактних знань про наукові дослідження, скільки система знань про дослідження у певній сфері. Blaug (1997), як видатний дослідник у царині історії економічної думки, робить узагальнення про те, як досліджують економісти, починаючи аналіз від А. Сміта, Дж. Мілля, Дж. Н. Кейнса, Л. Робінса, представників Австрійської школи тощо.

З огляду на результати аналізу сучасних робіт у сфері методології наукових досліджень, а також спираючись на класичну роботу з методології М. Блауга, автори цієї статті пропонують таку логіку розмежування понять «традиційний» та «оновлений» підхід до методології наукових досліджень (табл. 1).

Таблиця 1. Розмежування змістових характеристик «традиційного» та «оновленого» підходу у методології наукових досліджень

Критерії розмежування	Визначальні ознаки	
	«традиційного» підходу	«оновленого» підходу
за способом застосування загальних принципів і методів дослідження	акцент на загальних принципах, методах, прийомах наукового дослідження	акцент на особливому контексті застосування принципів, методів дослідження у конкретній сфері
за характером зв'язку з філософією науки	граничне наближення змісту методології наукових досліджень до змісту філософії науки	розмежування змісту методології наукових досліджень у конкретній сфері та філософії науки
за структурою подання системи знань	структура знань підпорядкована принципу руху від абстрактного до конкретного	структура знань підпорядкована принципу руху від конкретного до абстрактного

Джерело: власні дослідження авторів

Отже, розмежування наведених підходів до методології наукових досліджень, за уявленнями авторів статті, здійснюється за трьома критеріями:

- 1) спосіб застосування загальних принципів і методів дослідження;
- 2) характер зв'язку з філософією науки;
- 3) структура подання системи знань.

Вирішуючи проблему ідентифікації змісту «оновленого» підходу у методології наукових досліджень, а також проблему конкретизації цього підходу, доцільно виокремлювати фактори (обставини), які спричиняють необхідність такого оновлення. Зрозуміло, що вони (фактори)

пов'язані зі змінами у організації науки, освіти і суспільних взаємин. На думку авторів статті, доцільно виокремлювати такі фактори (обставини) та акцентувати увагу саме на них.

По-перше, у сучасному суспільстві відбулись суттєві зміни у тлумаченні поняття «продукт наукового дослідження». Сьогодні це не просто текст статті, монографії, дисертації тощо. Це оприлюднений, прочитаний іншими зацікавленими особами, верифікований, оприлюднений науковий текст. Отже, йдеться про те, що «продукт наукового дослідження» автора (співавторів) значно

більше, ніж це було раніше, стає результатом *наукової комунікації*. Наукова комунікація охоплює багатьох дослідників, а також зацікавлених осіб (стейкхолдерів). Відтак, методологія наукових досліджень як сфера знань має імплементувати й знання про правильне формування наукової комунікації. Відповідно, освітня компонента у підготовці докторів філософії (PhD) та магістрів має створювати необхідні компетентності наукової комунікації.

По-друге, сучасні технології, застосовувані в освіті та науці, зокрема широкі масиви «швидкодоступних» джерел, штучний інтелект як творець наукових текстів (AI) тощо спричиняють феномен, який ми називаємо «розмиванням авторства». Відтак, загострюється проблема академічної доброчесності та відповідальності за недоброчесність. Тому методологія наукових досліджень має презентувати принципи та алгоритми, які обмежують невизначеність в авторстві наукових текстів. А відповідний освітній компонент підготовки фахівців повинен давати чіткі правила та орієнтири поведінки, що здатні обмежити «розмивання авторства» у результатах наукової діяльності.

По-третє, посилення ролі наукової комунікації у створенні продуктів наукових досліджень актуалізує проблему об'єктивності оцінювання внеску окремого науковця – так званої «визначеної суб'єктності». Йдеться про алгоритми формування рейтингів науковців. Відтак, методологія наукових досліджень має охоплювати знання про критерії оцінювання «суб'єктності» та забезпечувати компетентності правильного цитування, поширення ідей, презентованих у наукових текстах, підготовки текстів до наукових видань з вищим рейтингом тощо.

По-четверте, інтенсивні зміни в науках, що нині виявляються у швидкому «калейдоскопі ідей», втраті чіткості меж окремих теоретичних шкіл, синтезі знань, міждисциплінарних дослідженнях тощо актуалізують проблему поважливого ставлення до наукового внеску

попередників. Йдеться про чіткість ідентифікації наукових ідей як інструменту наукових досліджень. Відтак, методологія наукових досліджень, як галузь спеціальних знань, має спиратись на історію наукової думки кожної окремої науки. Наукові компетентності, які формуються у методології наукових досліджень, можуть запобігти, принаймні, таким негативним явищам, як «забуття» історії виникнення наукових ідей і «відкриття власного колеса» у науці.

Слід зазначити, що вимоги до проведення наукових досліджень при формуванні освітніх програм є достатньо стандартизованими та формалізованими.

Так, Закон України «Про вищу освіту» (2014) у статті 9¹ пункт 1 визначає, що освітня програма повинна містити: перелік освітніх компонентів; їх логічну послідовність; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою; кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані програмні результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти.

Освітня програма формується відповідно до зразка, рекомендованого Міністерством освіти і науки України (2017). При її реалізації необхідно дотримуватися положень Національної рамки кваліфікацій.

Відповідно до Національної рамки кваліфікацій (2011) у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 519, яка ґрунтується на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників, доктор філософії повинен отримати наступні компетентності:

- концептуальні та методологічні знання в галузі чи на межі галузей знань або професійної діяльності;

- спеціалізовані уміння/навички і методи, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій,

розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики;

- уміння/навички започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтового наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності;

- комунікаційно вільно спілкуватися з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством у цілому;

- демонструвати значну авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності, академічну та професійну доброчесність, постійну відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності.

Отже, виокремлені та охарактеризовані авторами цієї статті фактори (обставини), що визначають новий погляд на методологію наукових досліджень, переконливо та безсумнівно логічно доповнюють існуючу нормативну базу, не суперечать принципам виконання наукових досліджень при формуванні та реалізації освітніх програм у підготовці докторів філософії (PhD) та магістрів.

Запропонований «оновлений» підхід до методології наукових досліджень реалізований на практиці при викладанні відповідної освітньої компоненти на програмі PhD 051 Економіка в Університеті «КРОК». Головну ідею цього віддзеркалює власне *структура курсу*. При апробації такого «оновленого підходу» встановлено те, що доцільно, щоб ця структура охоплювала як мінімум три модулі (розділи):

Модуль I. «Продукти наукового дослідження в економіці: зміст, форми та наукова новизна економічних досліджень»;

Модуль II. «Структура, алгоритми та інструменти наукового дослідження в економіці»;

Модуль III. «Джерела наукового дослідження в економіці та правильне покликання на них».

Ідея доцільних зв'язків складників структури методології наукових

досліджень, за «оновленим» підходом, презентована на рис. 1.

Основний зміст «оновленого» підходу», втіленого у пропонованій структурі методології наукових досліджень (рис. 1), розкривається такими положеннями:

- методологія наукових досліджень має наукову доцільність тоді, коли існує як сфера спеціальних знань, зокрема у нашому випадку, – як сфера знань про економіку;

- методологія наукових досліджень в економіці використовує ті принципи дослідження, які сформульовані у філософії науки, але використовує їх по-особливому: через їх пояснення у практичному застосуванні;

- структурні елементи методології наукових досліджень, крім іншого, мають формувати компетентності науковця, які відповідають викликам, спричиненим змінами в організації науки та освіти.

Особливе використання у методології наукових досліджень *загальних принципів*, сформульованих філософією науки, полягає у тому, що йдеться не про їх загально філософське тлумачення. В центрі уваги має перебувати формування навичок практичного використання цих принципів. Зокрема, у першому модулі, реалізація *принципу поєднання аналізу та синтезу* має пояснюватись при розкритті змісту наукової новизни як головного продукту дисертаційного дослідження. Новизна може інтерпретуватись, з однієї сторони, як результат аналізу конкретної сфери, а з іншої, – як продукт особливого синтезу знань, що передбачає дотримання певних алгоритмів.

Принцип системності, до прикладу, може достатньо повно реалізуватись у другому модулі – при формуванні навичок створення плану дисертаційного дослідження, при його узгодженні з об'єктом, предметом дослідження, науковою гіпотезою та цілями дослідження. Лише пояснення зв'язку між згаданими елементами дослідження формує уявлення про наукове дослідження як певну цілісність.

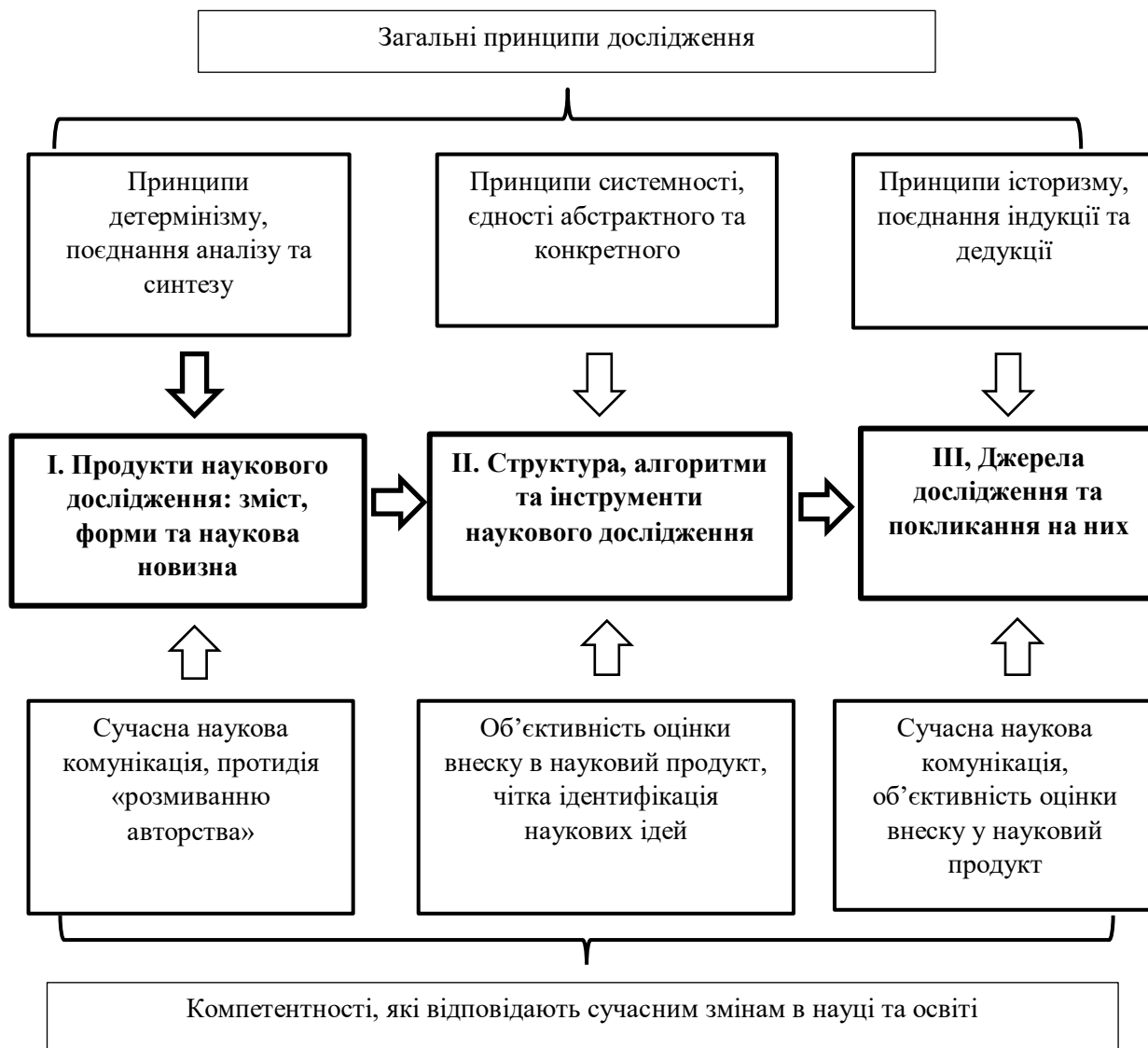

Рис. 1. Зв'язки складників структури методології наукових досліджень в економіці за «оновленим» підходом

Джерело: власні дослідження авторів

Принцип історизму в економічних дослідженнях, до прикладу, може розкриватись у третьому модулі, пов'язаному з джерельною базою дослідження. Правильність обрання, класифікації та аналізу джерел для дослідження є головною умовою формування візії історичності, спадковості, зв'язків у часі між різними дослідженнями.

Віддзеркалення у змісті методології наукових досліджень викликів, спричинених змінами в організації науки та освіти, є об'єктивною необхідністю. «Прив'язка» окремих викликів до окремих модулів у той спосіб, який презентовано на

рис. 1, є достатньо умовною. Маємо на увазі те, що, до прикладу, компетенція формування наукової комунікації, ймовірно, може забезпечуватись не лише у першому та третьому модулях, як це подано на рис. 1, а й також у другому. У цьому випадку багато що залежить від уявлень авторів освітньої компоненти та від тих акцентів, які вони схильні робити. Але, попри все, завдання формування необхідних компетентностей, пов'язаних з новими викликами, є незаперечним.

Подальші дослідження, пов'язані з обґрунтуванням оновленої структури методології наукових досліджень,

ймовірно, мають бути підпорядковані урахуванню у цій структурі нових компетентностей, яких потребуватиме наука, освіта та суспільство XXI століття.

Висновки. За результатами дослідження доходимо висновку про те, що методологія наукових досліджень є особливою сферою наукових знань, яка розвивається й тому потребує переосмислення змісту властивих їй позитивного та нормативного аспектів. Таке переосмислення дає підстави для таких узагальнень:

- розвиток методології наукових досліджень передбачає реалізацію оновленого, у порівнянні з існуючим (традиційним), підходу до структури цієї сфери наукових знань, відповідно, до способів її презентації в якості освітньої компоненти;

- можливим варіантом «оновленого» підходу до методології наукових досліджень є той, що ґрунтується на ідеї більшої підпорядкованості завданням дослідження конкретної сфери, наприклад,

економіки, використання принципів, сформульованих у філософії науки в якості прикладного інструментарію, формування структури цієї сфери знань з огляду на виклики, які спричиняються змінами у науці, освіті, суспільстві;

- структура методології наукових досліджень в економіці може охоплювати три базові частини – про продукти наукових досліджень і наукову новизну, про структуру та алгоритми наукового дослідження, про формування джерельної бази дослідження – зміст і взаємозв'язки між якими доцільно зробити предметом обговорень науковців та освітян.

Перехід від традиційного підходу у методології наукових досліджень до, так званого «оновленого» підходу є необхідною умовою розвитку цієї сфери наукового знання, а відсутність такого переходу може спричинити невиконання властивих будь-якій сфері знань функцій, а саме: пояснювати та спрямовувати на досягнення кращих результатів.

Література:

1. Darwish, M.A. (2022). Methodology of scientific research and its modern divisions according to Whitney, Marquis, Good and Scates, and Van Dalen. <https://www.researchgate.net/publication/359442630>
2. Rebeca, R. (2024). Research Methods in Science. <https://sciencing.com/research-methods-in-science-12748094.html>
3. Camarinha-Matos, L.M. (2022). Scientific research methodologies and techniques. <https://sites.fct.unl.pt/doutoramento-engenharia-electrotecnica-computadores/files/srmtunit2-2022.pdf>
4. Pandey, P., & Pandey, M.M. (2015). Research methodology: tools and techniques, Bridge Center. <https://www.euacademic.org/BookUpload/9.pdf>
5. Gunnell, M. (2016). Research Methodologies: A Comparison of Quantitative, Qualitative and Mixed Methods. <https://www.linkedin.com/pulse/research-methodologies-comparison-quantitative-mixed-methods-gunnell/>
6. Шишкіна, Є.К., & Носирев О.О. (2014). Методологія наукових досліджень : Навч. посібник. Харків : Вид-во «Діса плюс». Доступ через: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/492556a5-18fd-4ec4-8c5e-167c653338a6/content>
7. Самсонов, В.В., Сільвестров, А.М., & Тачиніна О.М. (2022). Методологія наукових досліджень та приклади її використання : Навч. посібник. Київ : НУХТ. Доступ через: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/47687/1/MND.pdf>
8. Радіонова, І.Ф. (2010). Методологія наукових досліджень: прикладний аспект : Навч. посібник. Київ : КНЕУ. Доступ через: <https://studfile.net/preview/2399374/>
9. Румик, І.І. (2021). Застосування інтерактивних форм і методів вивчення фінансових дисциплін. *Освіта та наука: трансформація, відповідальність, академічна свобода* : тези допов. наукової конференції (Київ, 5 березня 2021 року). Київ : Університет «КРОК». Доступ через: <https://conf.krok.edu.ua/ONTR/ESTR/paper/view/393>
10. Mihus, I. (2020). Use of scientific profiles to present the results of scientific research of universities. *Economics, Finance and Management Review*, 3, 89-94. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5208-2020-3-89>
11. Небрат, В.В. (2016). Історико-економічні дослідження в Інституті економіки АН УРСР. *Історія народного господарства та економічної думки України*, 49, 9-26. Доступ через: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ingedu_2016_49_3
12. Blaug, M. (1992) *The methodology of economics or how economists explain*. Second edition. <http://digamo.free.fr/blaug80.pdf>
13. Blaug, M. (1997). *Economic theory in retrospect*. Fourth edition. <http://pratclif.com/2014/blaug-economic-theory-in-retrospect.pdf>

14. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII (в редакції від 27.12.2023). Доступ через: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

15. Зразок освітньо-професійної програми : лист Міністерства освіти і науки України від 28.04.2017 р. № 1/9-239. <https://pstu.edu/wp-content/uploads/2019/01/>

16. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 (в редакції від 25.06.2020 р. № 519). Доступ через: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#n37>